

GENERALDIREKTØREN

Maria Rørbye Rønn

DR Byen

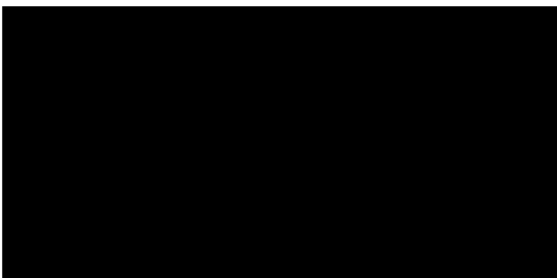
Emil Holms Kanal 20

DK - 0999 København C

T +45 3520 3040

www.dr.dk

3. marts 2021



Du har den 17. januar 2021 klaget over et program på DR2. Efter at redaktionen afviste din kritik, har du klaget videre til lytternes og seernes redaktør. Han har nu gennemgået sagen og skrevet en indstilling til min afgørelse.

Jeg fremsender hermed indstillingen, hvis konklusion jeg har valgt at følge.

Med venlig hilsen



Maria Rørbye Rønn
Generaldirektør

Kopi:

Journalen
Etikchef, Anja Lundberg Andersen
Underdirektør, GD Stab, Lasse Ring Christensen
Seniorkonsulent, LSR, Mikkel Vincentz Pedersen
Redaktionschef, DR KBU, Søren Bo Hansen
Seniorkonsulent, DR KBU, Nana Påske
Direktør, DR KBU, Henrik Bo Nielsen

Gennemgang af sagen

Den 17. januar 2021 klager [REDACTED] (herefter benævnt Klager) over dokumentarprogrammet 'Max Schmidt – gal eller genial', som første gang blev sendt på DR2 den 28. december 2020. Udsendelsen drejede sig om retspsykiateren Max Schmidt.

Klagers henvendelse sker til LSR, som videresender klagen til redaktionschef Søren Bo Hansen, DR Kultur, Børn og Unge.

Første punkt drejer sig om manglende kildeangivelse. Klager skriver, at udsendelsen "i vidt omfang" bygger på Klagers speciale fra Københavns Universitet om Max Schmidt.

Andet punkt drejer sig om, at det ifølge Klager er stærkt sandsynligt, at dokumentarprogrammet baserer sig på Klagers speciale, eftersom der – ifølge Klager - er små oplysninger i programmet, som kun kan stamme fra Klagers afhandling om Max Schmidt.

Klager skriver blandt andet:

"Også små detaljer, som ikke nævnes andre steder, f.eks. gaflen i Augustenborg-sagen, at Max Schmidt døde 4 måneder efter sin fratræden, at hans far var grosserer, og at hans kropstype svarede til en af dem, som han omtalte i sin doktorafhandling. Disse småting er i sig selv ikke afgørende for historien, men tyder på, at min undersøgelse, hvor disse småting er nævnt, ligger til grund."

Det tredje punkt, som Klager bringer ind, drejer sig om, at antallet af besøg på Klagers hjemmeside, har været markant stigende op til DR viser dokumentarprogrammet. Det indikerer – ifølge Klager – at DR har brugt Klages oplysninger til programmet, eftersom man ifølge Klager kan læse Klagers speciale om Max Schmidt på hjemmesiden.

Det fjerde punkt drejer sig om, at DR ikke viser en troværdig fremstilling af, hvorledes man som historiker søger i arkiver. Klager begrundet blandt andet klagen med:

"Man kan ikke som værten simulerer (selvom hun som historiker ved bedre) gå hen til hylden og straks finde de interessante steder, uden at man har noget, der ligner min undersøgelse (og/eller de tre nævnte avisers resume heraf), til at give inspiration til, hvad man skal søge efter. Tilsvarende med forskerne: Få kan med rette forventes at have en paratviden om et sådant specialfelt, uden at læse op på det, hvilket også ses af den overraskelse, nogle af dem viser, når de får forelagt noget af det materiale værten har fundet med min inspiration."

Det femte punkt er, at udsendelsen – ifølge Klagers opfattelse – beskriver Max Schmidt som mere sexgal, end der var belæg for. Klager skriver blandt andet:

"Hans undersøgelser af tatovering omkring kønsorganerne på prostituerede kan begrundes fagligt og svarer til den interesse for kønslivet, som Freud satte i gang i psykiatrien, og som var dominerende på tidspunktet. Hertil kom, at Schmidt havde til officiel opgave at undersøge prostituerede, der var blevet sendt til ham til undersøgelse. Det var en patientgruppe, som var der, og som tilsyneladende ofte havde sådanne tatoveringer. Hvorfor ikke studere dem? Hvorfor gjorde de det? Hans undersøgelse satte vist ikke de spor, som han ønskede sig. Den stimulerede forargelse. Og ja, måske

nød han i sit indre at studere disse kvinder. Måske gik han over stregen mht., hvad han bad dem om. Men hvorfor indtage det snerpede synspunkt?"

Klager kræver en berigtigelse med følgende indhold: *"Alt i alt foreslår jeg DR at bringe en berigtigelse, der anerkender min undersøgelse. Almindelig hæderlighed, forskningsmæssig og journalistisk etik kræver det.*

Dernæst foreslår jeg, at DR mere generelt anvender kildeangivelser ved sådanne mere eller mindre dokumentariske undersøgelser, således at interesserede kan gå videre med emnet, hvis de ønsker det. Det ville bedre leve op til DRs folkeoplysende - ikke blot underholdende - opgave. Begge hensyn er vigtige, men det underholdende har taget overhånd i denne udsendelse."

Klager supplerer sin henvendelse med en række dokumenter til støtte for sin sag.

DR's svar til klager

Den 4. februar 2021 svarer redaktionschef Søren Bo Hansen (herefter benævnt SBH) Klager.

SBH skriver, at DR fandt interesse for Max Schmidt uafhængigt af Klagers speciale, men SBH påpeger, at specialet har indgået i den baggrundsviden, som DR har brugt til at danne sig et overblik over retspsykiateren.

I svaret skriver SBH:

"Chefkonsulent ved Rigsarkivet, Poul Olsen, gjorde os i den forbindelse opmærksom på det originale kildemateriale, Rigsarkivet lå inde med, samt på sammenhængen mellem Max Schmidt og Carl Madsens historier. I den store mængde af materiale, der fremkom, var således arbejde af både Jesper Vaczy Kragh, Chris Holmsted Larsen, Claus Bundgaard Christensen, Peter Øvig Knudsen og altså også dit speciale - samt Carl Madsens egen bog 'Den Gode Læge' fra 1966 og hele Max Schmidts artikel om tatoverede kvinder fra 1950. Samtidig søgte vi adgang til både de frit tilgængelige og de private arkiver vedrørende Max Schmidt på Rigsarkivet. Dit speciale - og selvfølgelig også de avisartikler, det har afstedkommet - har derfor indgået i baggrundsmaterialet for udsendelsen. Det skal i den forbindelse anføres, at tv-programmer ikke er at sammenligne med videnskabelige artikler og derfor ikke skal lave kildehenvisninger og litteraturfortegnelser."

SBH svarer videre, at det er rigtigt, at DR ikke viser arbejdet med arkivalierne fra Det Kongelige Biblioteks læsesal. Men det skyldes, at biblioteket selv anbefaler, at man bruger Rigsarkivets magasiner til den form for optagelser for ikke at forstyrre de forskere, som bruger læsesalen som arbejdsplads i det daglige.

SBH begrundet valget af medvirkende kilder (og dermed ikke Klager) således:

"Og en tv-udsendelse er en meget smal og forenklet formidlingsform at arbejde med, så det er desværre ikke muligt at have alle finesser, detaljer og aktører med i det endelige program. Derfor faldt valgt på de interviewkilder, der ses i programmet, samt fokus på de dele af historien, som vi fandt relevant for at skabe et godt tv-program. Det skal her

tilføjes at programmets hovedkilder har set udsendelsen og har udtrykt deres tilfredshed over fortællingen."

SBH præsenterer en anden forklaring på stigningen i besøg på Klagers hjemmeside, end den som Klager har lagt frem. Den forøgede trafik sker fra den 30. december 2020 og frem, og dermed tolker SBH det sådan, at trafikken kan skyldes, at DR med dokumentaren har skabt interesse om Max Schmidt i offentligheden, og det smitter af på besøgstallet på Klagers hjemmeside.

Ankesag

Klager er ikke tilfreds med svaret. I en replik til SBH den 7. februar 2021 skriver Klager, at DR's svar ikke forholder sig til Klagers indvending om, at han er hovedkilden til DR's program.

Klager påpeger, at DR ikke kan og bør undlade at angive kilder og litteraturfortegnelser, men DR derimod er forpligtet til at gøre det, da en dokumentar efter Klagers opfattelse befinder sig mellem journalistik og forskning. Klager gentager sin påpegning af, at programmet rummer detaljer, som DR kun kan have haft kendskab til ved læsning af Klagers afhandling om Max Schmidt. Klager peger også på, at DR erkender at have brugt Klagers afhandling, og derfor burde DR have krediteret Klager i selve programmet.

Klager påpeger, at optagelserne i Rigsarkivets magasiner simulerer, at man kan gå lige ind og finde interessante oplysninger om Max Schmidt uden for eksempel at have læst Klagers speciale.

Klager accepterer, at DR's udsendelse kan have skabt fornyet interesse om Klagers hjemmeside, men påpeger at der også var øget trafik før udsendelsestidspunktet. Klager skriver om punktet:

"Fint, det fik jeg ikke understreget eller præsenteret rigtigt. Men der har været flere søgninger i årene før (2019 og 2020), fordelt over længere perioder. Om DR har været del af dette, ved jeg ikke, men du siger selv, at I har været i gang i flere år. Havde der ikke været nogle søgninger på min artikel, kunne I med større rette have sagt, at den brugte vi ikke."

Klager fastholder, at DR har mistolket retspsykiateren som sexgal. Klager skriver: *"I (skæv)tolker nemlig kilderne derhen, at Max Schmidt var "sexgal" og præget af "hævn". Mht. sidstnævnte skriver I/DR på jeres hjemmeside om udsendelsen, at der er tale om "en historie, der først og fremmest handler om hævn". Ud fra dette tror man, at Schmidt havde et hævnmotiv, men sådan fremgår det heldigvis ikke af udsendelsen, som korrekt fremstiller, at det snarere var Carl Madsen, som havde et hævnmotiv, uden at jeg i øvrigt finder, at Madsens hævntørst forklarer ret meget om Schmidt som helhed, bl.a. fordi den kom meget sent i Schmidts karriere. Mht. "sexgal" er svaret mere nuanceret. Studier af tatovering af kønsdele er i sig selv et legitimt emne. Sex-emnet var legitimt for psykiatere efter Freud, men selvom andre finder, at han går langt på dette punkt, så har jeg også fundet en række erklæringer, hvor han holdt sig på måtten. Men jeg er åben for andre opfattelser. Og jeg er åben for de eksempler, du ikke giver (selvom det vil blive*

mere fnidder), på, hvordan I på en god måde tolker kilderne på en anden måde, end jeg gør.”

Endelig påpeger Klager, at DR ikke tager fat på Max Schmidts rolle i retsopgøret efter Besættelsen. Klager skriver:

“Schmidts rolle i det vigtige retsopgør efter besættelsen, tager I ikke op. Eller mere generelt psykiatriens styrke (dengang og måske endda i dag) til at sige noget ud over tidsånden, hvorved jeg ikke siger, at den ikke har noget at byde på. Jeg har ikke noget udstående med den. Min artikel blev i en opdateret og forkortet form accepteret af det ældste danske faglige (læge)tidsskrifter, der redigeres af en af jeres dygtige og sympatiske eksperter. Denne beskrivelse giver jeg helt uden ironi.”

Klager anker sagen til LSR den 8. februar. Ved samme lejlighed gør Klager det klart, at hovedkritikken er den manglende kildeangivelse af (Klagers) afhandling. Resten kan ses som baggrundsstof til hovedklagen. Da ‘baggrundsstoffet’ dog er formuleret som egentlige kritikpunkter, der knytter sig til hovedklagen, har jeg valgt at behandle hvert kritikpunkt særskilt.

Procedure

Klagen er indkommet før udløb af 12-ugers fristen. DR er forpligtet til at svare inden for fire uger/30 dage fra klagen er modtaget, men bestræber sig på at gøre det væsentligt hurtigere. Klagen er modtaget i første led den 17. januar og besvaret den 4. februar. Det ligger inden for fristen. DR’s svar forholder sig til alle væsentlige aspekter af Klagers henvendelse. DR har givet klagevejledning i henhold til DR’s etiske retningslinjer.

Indstilling fra lytternes og seernes redaktør

Klagers hovedpåstand i sagen er, at DR i vidt omfang baserer sin dokumentar om retspsykiateren Max Schmidt på Klagers historiespeciale ved Københavns Universitet om den samme person. Uden at DR krediterer Klager for DR’s brug af oplysninger i specialet.

Klagers punkt rummer to aspekter. For det f

I forordet til DR’s etiske retningslinjer står der om DR’s værdier, at DR lægger vægt på grundig research, hæderlighed og ordentlighed i programvirksomheden. Videre står der i DR’s etiske retningslinjer om kapitlet om fairness og forelæggelse et afsnit om redigering.

Deri er en passage, hvor der står, at *“DR værner om sin uafhængighed og har den fulde redigeringsret til sine programmer, indslag og artikler.”*

Det er LSR’s opgave at tage stilling til, hvorvidt DR’s etiske retningslinjer er overtrådt. Klager har imidlertid bedt LSR om at læse specialet og sammenholde det med DR’s udsendelse samt andre oversigtsartikler vedrørende Max Schmidt.

Det falder uden for LSR’s mandat. I programmet medvirker en række historikere. Et sådant studie, som Klager kræver, ville ikke bare kræve kendskab til Klagers

historieforskning, men også et tilbundsgående kendskab til alle de andre kilder, hvor DR har indhentet oplysninger for at kunne lave en sammenligning med Klagers speciale. DR har brugt en række kilder til baggrundsorientering forud for, at man optog programmet. Herunder – fremgår det af SBH's svar – også Klagers historiespeciale. I hvilket omfang redaktionen har lagt vægt på oplysningerne i Klagers speciale, står ikke klart.

Men som det er angivet i DR's etiske retningslinjer, så er det op til DR at vælge sine kilder og oplysninger, og den ret ligger alene hos DR.

DR's etiske retningslinjer rummer også et afsnit om citater. DR kan således bringe uddrag fra kilder i overensstemmelse med god skik og i det omfang, der er betinget af formålet. DR skal oplyse kilden i henhold til ophavsretsloven og DR's kreditregler.

(Se disse: <https://www.dr.dk/om-dr/eksterne-partnere/eksterne-producenter/vejledning-retningslinjer-og-rapporteringsskemaer>)

Klager har nævnt nogle detaljer, som indgår i dokumentaren. Det er Klagers opfattelse, at disse detaljer kun kan stamme fra Klagers forskning. Om dette er korrekt, kan LSR ikke afgøre. Det vil som tidligere skrevet kræve et dybt og indgående kendskab til alle mulige kilder, der har medvirket og deres forskning. Det er Klagers påstand, at disse oplysninger kun kan stamme fra ham.

Klager har ikke påvist konkrete afsnit eller passager i Klagers speciale, som DR skulle have brugt uden at citere værket. Det helt afgørende i dette spørgsmål er derfor, at en afklaring om brud på ophavsretslovgivningen er et juridisk spørgsmål, og det ligger uden for LSR's mandat at tage stilling til.

Klager hævder, at DR ikke kan tilsidesætte en pligt til kildeangivelse, da en dokumentar – ifølge Klager – befinder sig i grænseområdet mellem journalistik og forskning. I henhold til DR's grundlæggende værdier om grundig research, hæderlighed og ordentlighed, har Klager ret i, at DR har en etisk forpligtelse til at citere de kilder, som i væsentligt omfang benyttes i et program, en artikel eller lignende som led i en hæderlig fremstilling. Men DR befinder sig med en dokumentar ikke i et midterfelt mellem journalistisk og forskning, som Klager hævder det.

I en dokumentar af denne type, vil der typisk være interview med den forsker, som har givet en fremstilling af et historisk hændelsesforløb. Det er også sket her. En gruppe forskere, hvis navne er nævnt af SBH og indgår i programmet, hvor de undervejs kommer med udsagn og vurderinger i programmet. DR kan derimod ikke pålægges den samme form for videnskabelige forpligtelse til f.eks. at bringe noter i artikler eller lignende referencer i en tv-udsendelse. Det kan ske, hvis DR ønsker det, men det er ikke noget krav. En dokumentar skal ikke være forsynet med litteraturhenvisninger. Klager har en pointe i, at jo grundigere DR kan henvise til sine kilder, jo mere styrker det troværdigheden. Det er klagers påstand, at DR hovedsageligt har benyttet Klagers speciale til sin fremstilling af Max Schmidt, men det er ikke dokumenteret, at det forholder sig sådan.

Klagers to første punkter drejer sig i bund og grund mest om en påstand om, at DR har overtrådt ophavsretslovgivningen ved ikke at citere fra Klagers 'værk' – det

historiespeciale, som Klager har skrevet på Københavns Universitet. Det er en juridisk afgørelse, om DR har overtrådt ophavsretsloven, og den kan LSR ikke beskæftige sig med. LSR kan ikke besvare spørgsmålet.

Om selve det spørgsmål, at DR orienterer sig i Klagers speciale til baggrund, men vælger at interviewe en række andre historikere til programmet, ligger det inden for DR's ret til at vælge kilder og redigere stoffet. Klager har – uanset Klagers egen opfattelse af betydningen af sit speciale – ikke noget krav på at medvirke i programmet.

Det tredje punkt drejer sig om besøg på Klagers hjemmeside og den påståede dokumentation for, at DR skulle have besøgt siden mange gange. Jeg vil afholde mig fra en tolkning af, hvad grafen er udtryk for. Det vedlagte bilag over trafik på Klagers hjemmeside dokumenterer i sig selv ikke andet, end at der omkring årsskiftet har været en stigning i besøg på hjemmesiden. Både Klagers og DR's teori om, hvorfor der sker en stigning i trafikken på Klagers hjemmeside er kun teorier. Det vil kræve en undersøgelse, som det ligger uden for LSR's kompetencefelt at beskæftige sig med at afgøre, hvad der er den sandsynlige årsag til en stigende trafik på Klagers hjemmeside. Punktet kan ikke bedømmes.

Det fjerde punkt drejer sig om Klagers kritik af den 'rekonstruktion', som i dokumentaren viser arkivøgningen vedrørende Max Schmidt. For det første er det ikke DR's pligt at 'rekonstruere' en videnskabelig arkivøgning i en dokumentar af denne type fuldstændig autentisk. Billeder af reoler, arkivalier med snor omkring og lignende - dækbilleder og genrebilleder - er en helt almindelig og gængs benyttet fremstillingsform i tv- og videoproduktion. Der er ikke tale om dokumentation, men illustration af det at søge i kilder. **Det er korrekt, at også den form for illustration (som jo er en rekonstruktion) bør så vidt muligt være i overensstemmelse med den faktiske arkivøgning. Men** i dette særlige tilfælde har SBH oplyst, at Rigsarkivet ikke ønsker forstyrrelser på læsesalen, og derfor har bedt DR om at optage i et magasin. Det må anses for en rimelig begrundelse. Her er ikke tale om en afgørende ændring af et hændelsesforløb på et centralt punkt. Fortællingen bliver ikke fremstillet eller forandret på noget væsentligt område, selv om DR viser billeder fra et magasin og ikke en læsesal.

At DR i produktionen udviser et hensyn til Det Kongelige Biblioteks krav i forbindelse med tv-optagelserne må anses for rimeligt.

Klager får ikke medhold i dette punkt.

Klagers femte punkt drejer sig om, hvorvidt DR har fremstillet Max Schmidt som mere 'sexgal', end han i virkeligheden var.

Klager påpeger, at det blandt andet var en del af Max Schmidts opgave som politiets retspsykiater.

I programmet forholder fire af de medvirkende historikere sig til Max Schmidts undersøgelse af tatoveringer på prostituerede kvinder. Det bliver sagt (*Jesper Vaczy Kragh*), at det var almindeligt at foretage fysiske undersøgelser af kvinder, men det var unormalt i den detaljeringsgrad, som Max Schmidt gjorde det. Historikerne læser op af en retspsykiatrisk artikel, som Max Schmidt skrev i 1950 om tatoveringer på

prostituerede. Også de andre historikere (*Chris Holmsted Larsen og Claus Bundgaard Christensen*) giver i programmet udtryk for samme holdning: At det var en del af retspsykiateren Max Schmidts arbejde, men at han også gik usædvanligt meget i detaljer med undersøgelse af de prostitueredes tatoveringer på intime steder. Det siges i programmet, at det ikke var noget nyt i psykiatrien at undersøge tatoveringer, hvilket kan dateres tilbage til 1890'erne.

Der er i programmet belæg for præmissen om, at retspsykiateren Max Schmidt interesserede sig i unormal grad for de prostitueredes intime tatoveringer. Men samtidig bliver det også sagt, dels at det var almindeligt inden for psykiatrien at interessere sig for tatoveringer. Dels at det var en del af en almindelige politiretspsykiaters arbejde. Klager får ikke medhold i denne påstand.

Endelig som et sjette punkt kritiserer Klager programmet for at gøre for lidt ud af Max Schmidts rolle under og efter retsopgøret. Det er DR's redaktionelle ret at tilrettelægge, hvilke elementer, der skal indgå i programmet og deres vægtning. Klager får ikke medhold i dette punkt.

Konklusion og sammenfatning

En seer klagede over dokumentaren om retspsykiateren Max Schmidt med titlen "Max Schmidt – gal eller genial", som blev sendt på DR2 første gang den 28. december 2020.

Ifølge Klager baserede dokumentaren sig i vidt omfang på Klagers historiespeciale om retspsykiateren, men uden at DR havde krediteret Klager for brugen af den viden og oplysninger i udsendelsen, som Klager mente stammede fra hans arbejde. Klager havde foruden dette, som han selv betegnede som et hovedpunkt, en række mindre klagepunkter. Klager får ikke medhold i sit hovedpunkt. I udsendelsen medvirker en række historikere og en journalist, der også har beskæftiget sig med Max Schmidt. Uanset om Klager mener, at DR har støttet sig til Klagers speciale og burde have haft Klager med som medvirkende, er det DR's ret at redigere stoffet og vælge de kilder, som DR finder bedst.

Om DR har anvendt oplysninger fra Klagers speciale i strid med ophavsretslovgivningen falder uden for lytternes og seernes redaktørs (LSR) arbejdsfelt. Det er en juridisk afgørelse, som LSR ikke kan tage stilling til.

Klager får heller ikke medhold i, at en statistik fra Klagers hjemmeside skulle bevise eller dokumentere, at DR har søgt særligt intenst på Klagers hjemmeside og at en eventuelt øget trafik på Klagers hjemmeside, alene kan tilskrives DR's besøg på siden. LSR kan ikke bedømme, hvad årsagen til den opståede 'trafik' på Klagers hjemmeside skyldes. Klager har kritiseret DR's skildring af den form for arkiv søgning, som vises i dokumentaren. Den er urealistisk og springer en række led over, mener Klager. Den tegner et forkert billede af forskningsprocessen og er tillige optaget et forkert sted, mener Klager. DR har fremført, at nogle af optagelserne er henvist til Rigsarkivets magasiner af Det Kongelige Bibliotek, fordi tv-optagelser på Det Kongelige Biblioteks læsesal var for forstyrrende for dem, der arbejder der. Klager får ikke medhold i dette

punkt. DR er ikke pligtig til at skildre forskningsprocessen i sin fulde længde. DR er ikke forpligtet til at bringe litteraturhenvisninger eller noter, og en DR-dokumentar er ikke en mellemting mellem journalistik og forskning, som Klager angiver.

Klager har fremført, at dokumentaren tegner et billede af retspsykiateren Max Schmidt som 'sexgal,' fordi han interesserede sig for kvindelige prostitueredes tatoveringer.

Klager får ikke medhold i denne påstand. Flere historikere udtaler sig i udsendelsen om netop dette emne. Deres samstemmende forklaringer er, at det ganske vist var en del af en retspsykiaters opgave hos politiet på dette tidspunkt at undersøge kvindelige prostituerede fysisk. Herunder også deres eventuelle tatoveringer. Men de er i udsendelsen enige om, at den ildhu og nidkærhed, hvormed Max Schmidt foretog sine undersøgelser af kvinderne, var usædvanlig.

Til sidst rejser Klager en kritik af dokumentaren for ikke at tage Max Schmidts rolle i retsopgøret efter Besættelsen op. DR har den fulde redigeringsret over stoffet og dermed kan vælge de elementer, som bør indgå i en dokumentar som denne. Klager får ikke medhold i, at der skulle foreligge en overtrædelse af DR's etiske retningslinjer på dette punkt.

Et punkt kan ikke bedømmes, fordi det er et juridisk anliggende, der ligger uden for LSR's arbejdsområde og kompetence, og samlet set får Klager ikke medhold.

Jesper Termansen, den 2. marts 2021